

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی نقش تشویق و تنبیه به عنوان دو مولفه تربیتی

کبری پارسی^۱

۱. دانش آموخته کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه پیام نور لامرد

چکیده

تشویق و تنبیه دو روش تربیتی و از اجزا جدانشدنی فرایند تعلیم و تربیت بوده و استفاده از آن، هم در تعلیم و تربیت رسمی و مدرسه و هم در تعلیم و تربیت غیر رسمی و خانواده رایج بوده است. تشویق و تنبیه در ابعاد مختلف زندگی انسان به ویژه آموزش نقش پر رنگی دارد که در بعد دینی، اسلام و قرآن هم مورد توجه قرار گرفته است. هدف این مطالعه، بررسی چگونگی نقش تشویق و تنبیه در تعلیم و تربیت است و کدام یک اولویت بیشتری دارد. داده‌ها با روش کتابخانه‌ای و سندکاوی گردآوری شده است و یافته‌ها نشان می‌دهد که تنبیه، اغلب اوقات نه تنها تأثیری در جنبه تربیتی ندارد، بلکه آثار مخربی هم در پی دارد. تشویق کردن به مراتب تأثیر تربیتی بیشتر و بهتری دارد و مقدم بر تنبیه است و تشویق مناسب و سنجیده باعث عمق بخشیدن به یادگیری شده و چون جنبه بازدارندگی دارد، از انجام کارهای ناپسند در نوجوانان می‌کاهد.

کلمات کلیدی: تشویق، تنبیه، تعلیم و تربیت

۱- مقدمه

معلمان در هر جامعه‌ای یک قشر پر اهمیت تلقی شده و دارای نقش ارزنده و قابل ملاحظه‌ای می‌باشند. معلمان کسانی هستند که جوانان را آموزش می‌دهند. کسانی که به نوبه خود، پیشروان نسل آینده ملت خواهند شد و آن‌چه که دانش آموزان در کلاس‌های درس از معلمان خود یاد می‌گیرند در ادامه زندگی به کار می‌گیرند، بنابراین معلمان اثر چشمگیری بر رشد و پرورش دانش آموزان دارند زیرا کمک می‌کنند تا جوانان مسیر زندگی خود را یافته و اعضای فعال و متعهد جامعه خود باشند. اگرچه در بیشتر موارد اولیا و مربیان به این دو امر اعتقاد دارند ولی در انتخاب و یا اولویت یکی از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

این دو عامل ، اغلب اختلاف نظر وجود دارد . بارها مشاهده شده است که ولی یک دانش آموز به خاطر تنبیه فرزندش به مسئولان مدرسه اعتراض و حتی شکایتی علیه آنها نموده است و یا برعکس ، فرد دیگری به آموزشگاه مراجعه کرده و از مسئولان مدرسه به اصرار خواسته است برای تامین خوشبختی فرزندانش ، او را تنبیه کنند . همین طور عده ای از مریبان بر این باورند که تحسین و تمجید ، دانش آموز را خودخواه و مغرور بار می آورد و برعکس عده ای دیگر آن را ضروری و مفید می دانند . نقش حساس تشویق و تنبیه برای پیشبرد اهداف تعلیم و تربیت بر کسی پوشیده نیست . ممکن است با یک تشویق و تنبیه به موقع و به جا و با توجه به شرایط لازم آن ، زندگی یک فرد از مسیر انحرافی به راه راست کشیده شود و هستند دانش آموزانی که به خاطر ترس از تنبیه ، به مدرسه نرفته و ترک تحصیل کردند . زمان به کارگیری اصل تشویق و تنبیه و استفاده از آن به عنوان انگیزه ای برای تربیت صحیح انسان ، شاید به قدمت تاریخ تعلیم و تربیت بوده است ؛ زیرا که محققین هر جا نشان و اثری از تعلیم و تربیت می یابند ، مساله تشویق و تنبیه به نوعی چه با عملکرد درست و یا نادرست در کنار آن مطرح بوده است . تشویق و تنبیه دو روش تربیتی و از اجزا جدا نشدنی فرایند تعلیم و تربیت بوده و استفاده از آن ، هم در تعلیم و تربیت رسمی و مدرسه و هم در تعلیم و تربیت غیر رسمی و خانواده رایج بوده است . تشویق و تنبیه در ابعاد مختلف زندگی انسان به ویژه آموزش نقش پررنگی دارد که در بعد دینی ، اسلام و قرآن هم مورد توجه قرار گرفته است .

۲- پیشینه تحقیق

بررسی های انجام شده در پایگاه های اطلاعاتی معتبر نشان می دهد که پژوهش های مستقلی در این زمینه صورت گرفته است که به چند نمونه اشاره شده و مختصر معرفی می شود :

- ۱- جوان مجرد ، عبدالناصر ، ۱۳۷۳ ، تجزیه و تحلیل نگرش دانش آموزان در مورد روش های رایج تشویق و تنبیه و رابطه آن با موفقیت تحصیلی آنان ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، استاد راهنما : عمر اطمیشی . طبق بررسی به عمل آمده و داده های حاصل از آن ها با استفاده از روش های آماری توصیفی و استنباطی مناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و نتایج به صورت وجود رابطه معنی دار مثبت بین تشویق و موفقیت تحصیلی ، عدم وجود رابطه معنی دار بین تنبیه و موفقیت تحصیلی و ناعادلانه بودن روش های تشویق و تنبیه ، تایید شدند .
- ۲- مصطفوی ، شیررضا ، ۱۳۸۸ ، نظام تشویق و تنبیه در قرآن و سنت ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه ، دانشکده الهیات و معارف اسلامی ، استاد راهنما : محمدجواد اسکندرلو . این پایان نامه چنین نتیجه گرفته است که تشویق اگر به درستی و برای حفظ شرایط و موقعیت های ویژه از آن

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

استفاده شود ، تاثیر مثبت در اصلاح کودکان و نوجوانان و جوانان خواهد داشت و همچنین تادیب و تنبیه به عنوان یک روش تربیتی بعد از اعمال تمامی روش های تربیتی قابل قبول است .

۳- بهارلو ، محمد ، ۱۳۹۳ ، نقش تربیتی تشویق و تنبیه از منظر حضرت علی (ع) ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشکده علوم حدیث (موسسه غیرانتفاعی) ، استاد راهنما : حسنعلی بختیار نصرآبادی .
در این پایان نامه به بیان ضرورت تشویق و تنبیه ، آداب ، التزام به موضوع تشویق و تنبیه ، رعایت اعتدال و میانه روی ، رعایت عدالت و انصاف ، رعایت تناسب و سنخیت ، تعلق تشویق و تنبیه به عمل ، پرهیز از افراط و تفریط ، نداشتن اغراض شخصی پرداخته شده است و با توجه به نقش تربیتی تشویق و تنبیه در سیره حضرت علی (ع) در دو محور کلامی و رفتاری ، به حوزه های کاربردی تشویق و تنبیه انسان پرداخته شده است و نشان می دهد تشویق و تنبیه در یک افق الهی می تواند در شکوفایی ابعاد وجود آدمی موثر و کارساز باشد .

۴- گوهری راد ، حسین ، ۱۳۹۳ ، تاثیر تشویق و تنبیه دانش آموزان بر بزهکاری اجتماعی نوجوانان مقطع متوسطه پسران شهرستان سردشت در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه پیام نور تهران ، استاد راهنما : زهره اسمعیلی ، نتایج حاصل از آزمون های آماری نشان داد بین تشویق و تنبیه و گرایش به بزهکاری (پرخاشگری ، الکلیسم ، دزدی و دروغگویی) تاثیر (رابطه) معنادار وجود دارد .

۳- تشویق و تنبیه

تشویق : تشویق در لغت به معنای آرزومند کردن ، به شوق افکندن و راغب ساختن است ، تشویق به معنی ارائه یک محرک خوشایند برای افزایش رفتار مثبت است. تشویق باید به تلاش تعلق بگیرد نه به نمره . تلاش کردن یکی از ارزش هایی است که در نظام آموزشی کشور ما باید تشویق شود .

تشویق به کودک ، اطمینان خاطر می دهد که رفتار او را همان گونه که هست می پذیریم. ما به عنوان والدین یا معلم تنها با تشویق کردن می توانیم شهامت و جسارت را در کودک تقویت کنیم . ما زمانی می توانیم در تصحیح رفتارهای نامناسب کودک تاثیر بگذاریم که انگیزه واقعی رفتار و اعمال او را بشناسیم . اگر به جای خوار کردن کودک از تلاش ها و نگرش های او قدردانی شود ، احساس با ارزش بودن در او به وجود خواهد آمد . تشویق باید به گونه ای باشد که اعتقاد و باور کودک را نسبت به خودش تقویت کند . معلم باید بتواند با انگیزه دادن ، روحیه دادن و تشویق کردن ، قدرت و احساس اعتماد به نفس و عزت نفس را در دانش آموزان تقویت کند . >> هرگاه افراد جنبه های مثبت خویش را قبول داشته باشند ، این امر به نحو

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مطلوبی بر رفتار آن ها تاثیر خواهد گذاشت. از سوی دیگر افرادی که خودشان را قبول ندارند بر برخورد با شرایط و حالات یادگیری، تحت تاثیر احساسات قرار می گیرند . <<

تاریخ به کارگیری تشویق به عنوان انگیزه شاید به قدمت تاریخ تعلیم و تربیت باشد ، زیرا هر جا صحبت از آموزش و یادگیری است مساله تشویق به نحوی مطرح می شود. و به اعتقاد بسیاری از روانشناسان تربیتی ، تشویق و پاداش از مهم ترین انگیزه های پیشبرد تعلیم و تربیت به شمار می رود و منظور از پاداش و تشویق هر عملی است که در تثبیت تمایلات و نیل به آمال انسان موثر باشد .

تشویق ، محرک خوشایندی است که بعد از بروز یک رفتار مطلوب به کودک ارائه می شود و منظور از تشویق و تایید ، حمایت از رفتارهای مثبت و تاکید بر اعمال درست است . این عمل به کودک کمک میکند که برداشت خوبی از خود داشته باشد و با اعتماد به نفس ، رفتار صحیح را ارائه دهد .

تنبیه : تنبیه در لغت به معنای آگاهیدن ، بیدار کردن ، واقف گردانیدن به چیزی و آگاه و هوشیار کردن آمده است. در کلاسی که نظم و مقررات حاکم باشد ، تنبیه و فرد دانش آموزان جایی نخواهد داشت. خشونت با دانش آموزان ، هدف و فرایند یادگیری را مختل می کند .

بی اف اسکینر در کتاب فراسوی آزادی و شان گفته است : تنبیه برای حذف رفتار نادرست ، خطرناک یا نامطلوب از خزانه رفتار فرد ، طرح و اجرا می شود . فرض این است که کسی به خاطر انجام رفتاری ناشایست تنبیه می شود، با احتمال کمتری آن رفتار را انجام خواهد داد . متاسفانه موضوع به این سادگی نیست . پاداش (تقویت) و تنبیه از لحاظ تغییری که در رفتار ایجاد می کنند ، صرفا در جهت ایجاد تغییر در رفتار با هم متفاوت نیستند. کودکی که بخاطر بازی جنسی به شدت تنبیه می شود ، الزاما تمایل کمتری نسبت به انجام این کار از خود نشان نخواهد داد .

خشن ترین و نامطلوب ترین روش تغییر رفتار، تنبیه است . ارائه یک محرک آزارنده بعد از یک رفتار نامطلوب به منظور کاهش دادن آن رفتار ، تنبیه نام دارد .

در روش تنبیه ، معمولا یک محرک بیزار کننده را بلافاصله پس از یک پاسخ نامطلوب ارائه می دهند تا موجب کاهش رفتار نامطلوب شود. روش تنبیه چندین عیب دارد که عبارتند از :

(۱) آثار آن مثل نتایج << تقویت >> قابل پیش بینی نیست .

(۲) عوارض جانبی تنبیه ممکن است نامطلوب باشد .

۴- تفاوت های فردی تشویق و تنبیه

تشویق و تنبیه نباید بخاطر مقایسه یک فرد با فرد دیگری باشد چون هر فرد استعداد و توانایی خاص خود را دارد و در تشویق و تنبیه باید تفاوت های فردی را در نظر گرفت .

نکته مهم در انجام تشویق و تنبیه ، توجه به اصل تفاوت های فردی است زیرا با توجه به شناخت ویژگی های فردی کودکان و نوجوانان، به این نتیجه می رسیم که همه دانش آموزان و کودکان ، شرایط یکسانی ندارند و متناسب با ویژگی های اخلاقی، روحی، فرهنگی و ... باید رفتار کرد. به عنوان مثال دانش آموزی که اختلال خواندن دارد و نمی تواند متن کتاب را به راحتی صحیح و درست بخواند، اما معلم یا والدین به خاطر این مشکل او را تنبیه کنند درحالی که براساس تفاوت های فردی این دانش آموز دچار مشکل است که والدین و معلم با درنظر گرفتن این اصل و متناسب با شرایط او، به حل مشکل او بپردازند. <>یکی از نکات مهم در تشویق و تنبیه این است که تاثیر آنها بر روی کودکان مختلف با روحیه ها و ویژگی های روانی مختلف یکسان نیست. تحقیقات نشان داده است که تنبیه بر روی بعضی کودکان اثر نامطلوب میگذارد در حالی که تشویق و ترغیب درباره آنها موثرتر است و سریع تر به تغییر رفتار می انجامد.<<

درمورد بعضی کودکان نیز تنبیه عامل موثرتری است. معمولا در مورد کودکان برونگرا یعنی کودکانی که بیشتر دارای رفتار پرخاشگرانه، فعال، هیجانی و روابط اجتماعی زیاد می باشند، اثر تنبیه بیشتر از کودکان درونگرا یعنی کودکانی که دارای رفتار گوشه گیرانه، حساس، زودرنج و کم حرف می باشند، است. و برعکس اثر تشویق درمورد کودکان اخیر بیشتر از آثار آن در کودکان دسته اول است. البته این مطلب را نمی توان در همه زمینه ها تعمیم داد ولی آنچه مسلم است و تحقیقات مختلف نیز آن را تایید می کند این است که تشویق و تنبیه را باید براساس رفتار و شخصیت کودکان به طور مختلف مورد استفاده قرار داد. این مساله نشان دهنده اهمیت توجه به تفاوت های فردی در تربیت است. <>البته این سخنان بدین معنی نیست که همیشه درمورد کودکان برونگرا باید تنبیه را پیشه خود قرار دهیم و منظور از تنبیه هم تنبیه بدنی و فیزیکی یا زبانی نمی باشد بلکه تنبیه به معنی آگاه کردن، تذکر دادن ، هشدار دادن و حتی می توانیم در قالب و چهارچوب درسی و آموزشی به دانش آموزان تکلیف و فعالیت دهیم تا خود او و بقیه دوستانش به مباحث درسی توجه کنند و مطلبی را یاد بگیرند.<< به عنوان مثال به دانش آموزی که نظم کلاسی را به هم میزند ، بگوییم این سوال یا مساله را پای تخته حل کند که برای خود و بقیه دانش آموزان هم تمرین و تکرار باشد یا به مطلبی را آماده کند و کنفرانس دهد و همین طور کم توجهی کردن نسبت به او خود نوعی تنبیه تلقی می شود که البته این کم توجهی، استمرار نداشته باشد چون موجب طرد شدن دانش آموز از فضای کلاسی می شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

>>برخی فکر میکنند که بهترین راه برای تغییر بد رفتاری بچه ها، انتقاد، اخم و قهرکردن با آن هاست. باید گفت این شیوه برخورد اشتباه است و ایرادهای بسیاری دارد: سرزنش های مکرر می تواند اعتماد به نفس یک کودک و توانایی اش را برای تغییر کردن نابود کند. این روش هم والد را آزار می دهد و باعث می شود روی رفتارهای بد تمرکز و توجه شود. والدین با تشویق و تحسین رفتار خوب کودکشان نتایج موثری به دست می آورند.<<

۵- اثرات مطلوب تشویق

برای عده ای تصور اینکه بتوان در مدرسه ای از تشویق استفاده کرد کمی دشوار است اما واقعیت این است که می توان در سنگر مدارس ، شاهد حضور باشکوه معلمان و شاگردانی بود که با سرمایه از محبت و چهره متبسم و مصمم در تلاش هستند که در کارهای خود موفق بوده اند. پس باید رنگ مدرسه ای یادآور زیبایی و نیکویی ها باشد ، چرا که هم انسان ها بالاخص نوجوانان ، محبت پذیر می باشند و لذا نیاز به محبت ، از اساسی ترین نیازهای هر انسان می باشد . تشویق ، نیروها و استعداد های دانش آموزان را به کار می اندازند و استقامت آن ها را در کارها زیاد می کند و موجبات سرعت در کارهای بدنی را فراهم می کند و در کارهای فکری موجب سعی و کوشش بیشتری می گردد . تشویق و تقویت رفتار مثبت در کودک و دانش آموزان سبب شکل گیری عادات مطلوب در آنان می شود. به عبارت دیگر از آنجا که از طریق رفتارهای تشویق آمیز کلامی و غیرکلامی ، مادی و معنوی ، فردی و گروهی ، مستقیم و غیرمستقیم ، مربی بیش از هر چیز به یک نیاز نوجوانان یعنی نیاز به محبت متعلق و توجه پاسخ داده می شود . ما شاهد بیشترین ، موثرترین و پایدارترین اثر در رفتار آنان هستیم . در حالی که وقتی دانش آموزی را تنبیه می کنیم نه تنها به هیچ یک از نیازهای خطری و اساسی او پاسخ نمی دهیم بلکه تعادل حیاتی اش را بر هم زده ، او را با تجربه ناخوشایندی که همواره از آن گریز دارد مواجه می کنیم ولو اینکه به طور موقت رفتار مطلوب آن را کنترل کرده باشیم . رسول خدا پایه رفتار با کودکان و نوجوانان را بر محبت استوار کرده و سفارش می کند که آنان را گرمی بداریم و با جایزه ای که امکان و فایده هست آنان را تشویق نماییم . استفاده از روش تشویق و محبت یکی از روش های تربیتی بسیار موثر و نشانه نقش مطمئن داشتن فرد است . خدای تعالی ، رمز پیروزی پیامبر اکرم (ص) را در همین شرح صدور محبت و رزق پیامبر به امت خود می داند : به موجب لطف و رحمت الهی بر ایشان آموزشی نجواه و با آنان مشورت کن و به آنان شخصیت بده .

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

مقداری توجه و تحسین برای هر کسی مفید است چون انسان نیاز به تایید و احترام دیگران دارد و می خواهد در کاری که فعالیت می کند ، دیگران کوشش او را قدر بدانند و برایش ارزش قائل شوند .

۶- اثرات نامطلوب تنبیه

هرچند تنبیه در کاهش دادن رفتار نامطلوب به طور موقت موثر است ، اما باید توجه داشت که تنبیه باعث از بین رفتن رفتار تنبیه شده نمی شود و تنها تاثیری که دارد این است که رفتار نامطلوب را موقتا واپس می زند. تنبیه ، میل به رفتار تنبیه شده را از بین نمی برد .

از مشکلات دیگر استفاده از تنبیه ، پیامدهای جانبی آن است که از نظر پرورشی بسیار نامطلوب هستند ، یکی از آن ها احساس ناخوشایند حاصل از تنبیه در لحظه تنبیه شدن از طریق شرطی شدن کلاسیک با شرایط تنبیهی و شخص تنبیه کننده است.

(به نقل از سعدی ؛ خبری که دانی دلی بیازارد ، تو خاموش تا دیگری بیارد .)

مشکل دیگر تنبیه ، مسری بودن عمل تنبیه است ، بندورا بر طبق شواهدی نشان داد که کسانی شاهد تنبیه شدن افراد بوده اند ، خود نیز اقدام به تنبیه کرده اند .

پرخاشگری ، عارضه دیگر تنبیه است ، ضرب المثل : زمین سفت را گاو از چشم گاو می بیند ، موید همین مطلب است که در میان کشاورزان غرب ایران ، معروف است . اگر تنبیه ادامه یابد از مشکلات دیگرش این است که فرد تنبیه شده ممکن است سرانجام به تنبیه کننده حمله ور شود .

۱) تنبیه آثار هیجانی نامطلوب به جا می گذارد .

۲) تنبیه تنها به ارگانسیم نشان می دهد که چه کار نکند ، نه اینکه چه کار بکند.

۳) تنبیه ، صدمه زدن به دیگران را توجیه می کند .

۴) کودک با قرار گرفتن در موقعیتی که بتواند در آن رفتار قبلا تنبیه شده خود را انجام دهد ، بدون اینکه برای آن تنبیه شود ، ممکن است وادار به انجام آن رفتار شود .

۵) تنبیه سبب پرخاشگری در شخص تنبیه شده می شود .

۶) تنبیه اغلب یک پاسخ نامطلوب را جانشین پاسخ نامطلوب دیگر می کند .

۷- منطقه مطالعاتی

اینجانب کبری پارسی دارای مدرک کارشناسی علوم تربیتی با سابقه ۳ سال تدریس به عنوان معلم پایه ششم در مدرسه مینوی دانش در شهر صدرا مشغول به کار هستم. مدرسه مینوی دانش با سابقه ۱۰ سال فعالیت با رزومه خوب آموزش به عنوان قطب مدارس فعال شناخته شده است. موسس این مجتمع آموزشی به عنوان جوان ترین موسس منطقه با رویکرد نظریه انتخاب مسئولیت تاسیس مقطع پیش دبستانی و همچنین دبستان شامل دو دوره اول و دوم و آموزشگاه علمی تقویتی مسئولیت آموزش را با جان و دل پذیرفته است و در ارائه راهکارهای مناسب آموزشی، گام به گام با معلمان همراه بوده است. این آموزشگاه در منطقه فاز ۲ صدرا، قطعه ۳/۶۵۵ با مساحت کل ۱۲۰۰ متر مربع و ۷۰۰ متر زیربنا و محوطه ای باز به متراژ ۲۴۰ متر مربع می باشد. با توجه به این که فضای فوق تحت نظارت اداره کل نوسازی مدارس احداث گردیده است، این فضا برای دوره دبستان شامل ۱۲ باب کلاس درسی می باشد و مجهز به سیستم گرمایش پکیج و ۸ سرویس بهداشتی و یک باب سالن کتابخانه و یک سالن نمازخانه مجهز و سرمایشی می باشد و ۳ طبقه آموزشی را داراست.

تصویر ۱: موقعیت شهر صدرا در کنار شیراز

۸- نتایج

تشویق: تشویق به معنای ارائه یک محرک خوشایند برای افزایش رفتار مثبت است. تشویق باید به تلاش تعلق بگیرد نه به نمره. تلاش کردن یکی از ارزش هایی است که در نظام آموزشی کشور باید تشویق شود. تشویق بد، اثر تربیتی آن را از بین

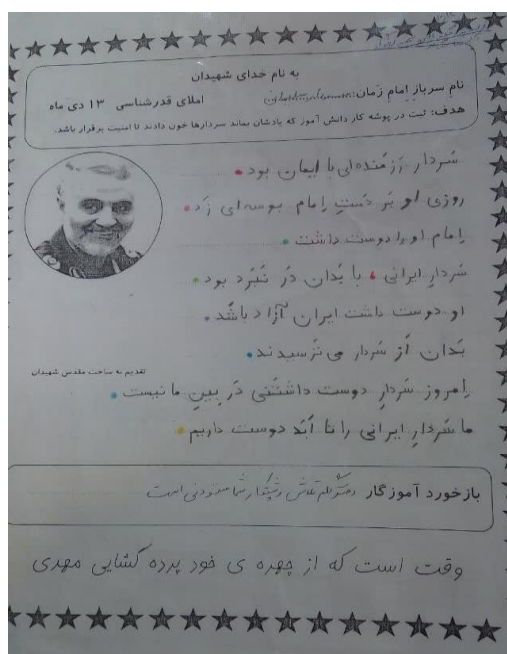
ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

می برد . تشویق باید بلافاصله و بعد از عمل انجام گیرد . تشویق باید تایید کننده عمل دانش آموز باشد نه وجود و شخصیت او، زیرا کودک یا نوجوان فکر می کند اگر آن خصوصیت ویژگی را نداشته باشد دیگر مورد ارزش و احترام نیست . رفتارهای شایسته و مطلوب دانش آموزان را همواره مد نظر داشته باشید چرا که رفتارهای آینده آنان را به شدت تحت تاثیر قرار می دهد . تشویق احساسی ، با ارزش بودن را در دانش آموز به وجود خواهد آورد و اعتقاد و باور کودک را نسبت به خودش تقویت می کند . تشویق از مهم ترین انگیزه های پیشبرد تعلیم و تربیت به شمار می رود و منظور از پاداش و تشویق ، هر عملی که در تثبیت تمایلات و نیل به آمال انسان موثر باشد .

تصویر ۲ : سر درب ورودی پیش دبستانی مینوی دانش

تصویر ۳ : بازخورد تشویق آموزگار از دانش آموز

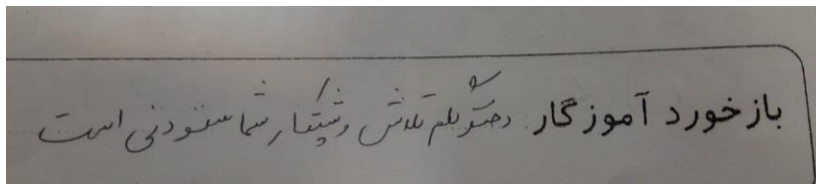
تصویر ۴ : تشویق دانش آموز توسط آموزگار

تصویر ۵ : نمونه تشویق دانش آموزان در تابلوی اعلانات مدرسه

تصویر ۶: نمونه تشویق دانش آموزان

تصویر ۷: باز خورد آموزگار در مورد تشویق دانش آموز

تنبيه: خشن ترین و نامطلوب ترین روش تغییر رفتار، تنبيه است. ارائه یک محرک ناخوشایند برای کاهش رفتار منفی است. رفتار مثبت و حذف رفتارهای منفی باعث به وجود آمدن هنجار می شود و این هنجارها تبدیل به ارزش و فرهنگ کلاس درس می شود. در کلاسی که نظم و مقررات حاکم باشد، تنبيه و فرد دانش آموزان جایی نخواهد داشت. خشونت با دانش آموزان، هدف و فرایند یادگیری را مختل می کند. تهدیدها و ارباب کودکان و نوجوانان نه تنها مانع از بدرفتاری آنها نمی شود، بلکه تنها زمینه برای منفی کاری ایجاد می کند. از طرف دیگر وقتی دانش آموزی به دلیل رفتار نامناسب با شدت عمل روبرو می شود کمتر به رفتار خود و خطاهایش فکر می کند و بیشتر متوجه نحوه خشم و عصبانیت معلم می شود. معلم ابتدایی باید بسیار مهربان باشد و یک فضای تربیتی سالم داشته باشد، اگر دانش آموزی اشکالی داشت در مرحله رفتار باید آن را حذف کرد تا به مرحله هنجار نرسد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

۹- نتیجه‌گیری

تشویق و تنبیه دو ابزار است که برای قوت بخشیدن به امر تعلیم و تربیت و گسترش آن و سالم سازی فضای خانه، مدرسه و جامعه ضروری می‌نماید. بشارت و انذار پیامبران الهی و پاداش و کیفر، وعده و وعید دینی بر همین منوال استوار است. این دو روش باید به شکلی صحیح اجرا شود تا موجب آرامش روح و روان گردد. مطالعات نشان می‌دهد که اثر تشویق بیشتر از تنبیه است و تا حد امکان باید از تنبیه خودداری شود زیرا تنبیه عوارض ناخوشایندی دارد و اغلب اوقات تاثیر و بار تربیتی خود را از دست می‌دهد. تشویق کردن مقدم بر تنبیه است و بار تربیتی بیشتری هم دارد. اگر تشویق به موقع و سنجیده صورت گیرد، ممکن است دیگر نیازی به اعمال تنبیه نباشد. کودکی که از مربیان خود به جای تشویق، تحقیر شود و سرزنش بیند، خودباخته و افسرده می‌شود درحالیکه تشویق خاصیت بازدارندگی دارد و با استمرار کار خیر و همراهی تقویت کننده‌های مثبت، گرایش به کار زشت در نوجوان کاهش می‌یابد.

مراجع

۱. معین، محمد، ۱۳۱۱، فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر، چاپ بیست و پنجم.
۲. قرآن کریم، ۱۳۵۶، ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای، تهران: صفا، چاپ اول.
۳. معادیخواه، عبدالمجید، ۱۳۱۴، فرهنگ آفتاب، فرهنگ تفصیلی مفاهیم نهج البلاغه، تهران: نشر ذره، جلد سوم و چهارم، چاپ دوم، ص ۱۳۳.
۴. ممتحن، مهدی، ۱۳۳۱، واکاوی نگاره‌های تعلیمی - تربیتی تشویق و تنبیه در آثار سعدی، نشریه علمی پژوهشی، پژوهشنامه ادبیات تعلیمی، سال چهارم، شماره پانزدهم، پاییز، ص ۱۵۳.
۵. سعدی، مصلح الدین بن عبدالله، ۱۳۳۲، بوستان، تصحیح غلامحسین یوسفی، تهران: شرکت سهامی انتشارات خوارزمی، چاپ یازدهم، باب اول ص ۵۴، باب هفتم ص ۱۵۴-۱۵۶.
۶. امینی، ابراهیم، ۱۳۵۱، آئین تربیت، تهران، انتشارات اسلامی، چاپ دوازدهم ص ۳۵۶.
۷. مهندس لاجین جعفری دودران، معصومه صادقی، ۱۴۰۰، استخدامی آموزش و پرورش (آموزگار ابتدایی)، تهران، انتشارات آراه، چاپ بیستم، ص ۱۱۵.
۸. علی منصفی راد، فاطمه طباطبایی یزدی، ۱۴۰۰، مدرسان شریف کارشناسی ارشد، روش‌ها و فنون تدریس، تهران، مدرسان شریف، ۱۴۰۰، چاپ سیزدهم، ص ۳۵، ص ۴۰.
۹. امیرحسین مسعودی راد، رسول بهنام، مائده مسعودی راد، ۱۴۰۰، بررسی نقش تشویق و تنبیه به عنوان دو مولفه تربیتی، مجله نخبگان علوم و مهندسی، جلد ۶، شماره ۴، سال ۱۴۰۰، ص ۵۶، ص ۶۰، ص ۶۳-۶۴.